

ROLA POŁOŻNEJ W PROFILAKTYCE CHORÓB NOWOTWOROWYCH

„Narodowy Program
Zwalczania Chorób Nowotworowych”
Lata 2016-2024

Ustanawia się program wieloletni pod nazwą „Narodowy Program Zwalczenia Chorób Nowotworowych”, zwany dalej „Programem”, stanowiący załącznik do uchwały. Okres realizacji Programu ustala się na lata 2016–2024. Wykonawcą Programu jest minister właściwy do spraw zdrowia. Program jest finansowany ze środków budżetu państwa.

UCHWAŁA NR 208

RADY MINISTRÓW

z dnia 3 listopada 2015 r

Nowotwory złośliwe należą do najpoważniejszych zagrożeń dla życia Polaków. Bezwzględna liczba nowotworów złośliwych w kraju w ostatnim 40-leciu rosła, czego przyczyną jest zarówno proces starzenia się populacji, jak i wzrost narażenia na czynniki ryzyka związane ze stylem życia (otyłość, niska aktywność fizyczna, palenie tytoniu, spożycie alkoholu).

Nowotwory złośliwe należą do najpoważniejszych zagrożeń dla życia Polaków. Bezwzględna liczba nowotworów złośliwych w kraju w ostatnim 40-leciu rosła, czego przyczyną jest zarówno proces starzenia się populacji, jak i wzrost narażenia na czynniki ryzyka związane ze stylem życia (otyłość, niska aktywność fizyczna, palenie tytoniu, spożycie alkoholu).

Nowotwory złośliwe stanowią drugą przyczynę zgonów w Polsce. Nowotwory złośliwe płuca, gruczołu krokowego i jelita grubego są najczęstszymi nowotworami złośliwymi wykrywanymi u mężczyzn – stanowiąc 19,9%, 14,3%, 11,3% wszystkich nowotworów u mężczyzn. W populacji kobiet natomiast wiodącymi umiejscowieniami nowotworów są pierś (22,2%), płuco (8,7%), trzon macicy (7,1%) oraz jelito grube (9,0%).

Przyrost liczby zachorowań i zgonów na nowotwory złośliwe w kraju wynika głównie ze zmian w strukturze wieku, a przede wszystkim zwiększenia liczby ludności powyżej 65. roku życia, ze zwiększenia ekspozycji na czynniki rakotwórcze i rozpowszechnienia zachowań sprzyjających rozwojowi raka, z utrzymującego się wysokiego poziomu nikotynizmu.

Do przyczyn wzrostu śmiertelności można także zaliczyć nieodpowiedni sposób odżywiania, niską aktywność fizyczną, brak świadomości zagrożenia chorobami nowotworowymi, a w konsekwencji niechęć społeczeństwa do wykonywania badań przesiewowych oraz do wczesnego zgłaszania się do lekarza w przypadku zauważenia ewentualnych zmian chorobowych.

Należy zauważyć, iż jednej trzeciej zachorowań na nowotwory można zapobiec poprzez zmodyfikowanie lub unikanie kluczowych czynników ryzyka, takich jak palenie tytoniu, nadwaga, niskie spożycie warzyw i owoców, brak aktywności fizycznej oraz spożywanie alkoholu. Nowotwory powodowane są przez wiele czynników i dlatego profilaktyka nowotworów powinna uwzględniać w różnym stopniu styl życia, czynniki zawodowe, środowiskowe.

Warto również podkreślić, iż kompleksowe podejście do chorób nowotworowych i multidyscyplinarne zespoły mogą zapewnić skuteczniejszą opiekę nad pacjentami chorymi na raka. Zintegrowana opieka nad pacjentami onkologicznymi, uwzględniająca dobre samopoczucie i wsparcie psychospołeczne, jest istotnym elementem, który należy rozwijać. Oprócz opieki wyłącznie leczniczej, istnieje rosnąca potrzeba zwiększania jakości życia dla coraz większej liczby przewlekle chorych pacjentów z chorobą nowotworową.

Promocja zdrowia i profilaktyka nowotworów.

W ramach tego priorytetu zakłada się, że cele Programu w tym obszarze będą osiągnięte dzięki realizacji szeregu działań skierowanych w szczególności na rozwój profilaktyki wczesnej

nowotworów złośliwych, polegających na utrwalaniu prawidłowych wzorców zdrowego stylu życia oraz na profilaktyce pierwotnej (I fazy), polegającej na zapobieganiu chorobom przez

kontrolowanie czynników ryzyka, ze szczególnym nastawieniem na raka szyjki macicy, raka piersi, raka jelita grubego, raka płuc.

Celem zwiększenia świadomości społeczeństwa i jego edukacji będą realizowane działania zarówno na poziomie centralnym, jak i lokalnym polegające w głównej mierze na działaniach informacyjnych, promocyjnych, edukacyjnych przeciwdziałających zachorowaniom na nowotwory, w tym:

- 1) działania promujące aktywny tryb życia;
- 2) działania promujące zdrowe odżywianie;
- 3) działania na rzecz ograniczenia palenia tytoniu;
- 4) działania na rzecz ograniczenia spożywania alkoholu
- 5) działania na rzecz profilaktyki nowotworów złośliwych skóry, w szczególności czerniaka złośliwego;
- 6) działania na rzecz zwiększenia zgłaszalności na badania przesiewowe;
- 7) działania promujące karmienie piersią.

Celem zwiększenia świadomości społeczeństwa i jego edukacji będą realizowane działania zarówno na poziomie centralnym, jak i lokalnym polegające w głównej mierze na działaniach informacyjnych, promocyjnych, edukacyjnych przeciwdziałających zachorowaniom na nowotwory, w tym:

- 1) działania promujące aktywny tryb życia;
- 2) działania promujące zdrowe odżywianie;
- 3) działania na rzecz ograniczenia palenia tytoniu;
- 4) działania na rzecz ograniczenia spożywania alkoholu
- 5) działania na rzecz profilaktyki nowotworów złośliwych skóry, w szczególności czerniaka złośliwego;
- 6) działania na rzecz zwiększenia zgłaszalności na badania przesiewowe;
- 7) działania promujące karmienie piersią.

Cele szczegółowe w ramach priorytetu

1. Poprawa stanu wiedzy społeczeństwa na temat postaw prozdrowotnych przeciwdziałających i zapobiegających zachorowaniom na nowotwory, w szczególności stanu wiedzy dzieci i młodzieży do lat 25.

2. Zwiększenie zgłaszalności na badania profilaktyczne, ze szczególnym uwzględnieniem:

1) zgłaszalności na badania w kierunku raka szyjki macicy kobiet w wieku 25–59;

2) zgłaszalności na badania w kierunku raka piersi kobiet w wieku 50–69;

3) zgłaszalności na badania w kierunku raka jelita grubego w zależności od stosowanego systemu przeprowadzania badań.

- 1) działania informacyjno-edukacyjne (m. in. realizacja akcji medialnych, edukacyjnych promujących programy profilaktyczne, udział lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarek i położnych w akcjach informacyjnych, produkcja i dystrybucja materiałów informacyjnych o programach profilaktycznych);
- 2) realizacja kampanii medialnych w regionalnych stacjach telewizyjnych (emisja materiałów edukacyjno-reklamowych przez cały rok na terenie całego kraju);
- 3) prowadzenie kampanii informacyjnej lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej i promocja na poziomie lokalnym w zakresie realizacji badań przesiewowych

Profilaktyka wtórna, diagnostyka oraz wykrywanie nowotworów

W ramach tego priorytetu planuje się podejmowanie kierunków interwencji mających na celu zwiększenie dostępności do metod wczesnego rozpoznawania nowotworów, w tym prowadzenie profilaktyki wtórnej (II fazy) polegającej na zapobieganiu konsekwencjom choroby poprzez jej wczesne wykrycie i leczenie (np. badanie przesiewowe) oraz wdrożeniu procedur zapewnienia jakości diagnostyki nowotworów, w tym działania polegające na uzupełnianiu oraz wymianie wyeksploatowanych wyrobów medycznych,

W ramach badań zorganizowanych będą prowadzone badania w kierunku wczesnego wykrywania raka płuca, raka jelita grubego, raka piersi oraz raka szyjki macicy.

Ponadto planuje się realizację działań z zakresu diagnostyki molekularnej i genetycznej opieki onkologicznej.

Opieka nad rodzinami wysokiego,
dziedzicznie uwarunkowanego ryzyka
zachorowania na nowotwory złośliwe

identyfikacji na podstawie ankiet wśród osób zdrowych i/lub dokładnych wywiadów rodzinnych wśród chorych osób, u których występuje prawdopodobieństwo zachorowania w ciągu życia, w szczególności na raka piersi i/lub jajnika, jelita grubego, błony śluzowej trzonu macicy, siatkówczaka, chorobę von Hippel-Lindau, zespół Peutz Jeghersa, zespół polipowatości recesywnej, zespół polipowatości młodzieńczej;

wprowadzenia do rejestru rodzin najwyższego i wysokiego ryzyka;

badań nosicielstwa mutacji genu w szczególności BRCA1 i/lub BRCA2, genu MLH1, MSH2 i MSH6, EPCAM i/lub APC, RB1, VHL, STK11, MUTYH, SMAD4, BMPR1A i PTEN, które umożliwiają ustalenie lub wykluczenie wysokiego indywidualnego ryzyka wśród zdrowych krewnych nosicieli mutacji;

objęcia osób z grupy wysokiego ryzyka programem corocznych badań ukierunkowanych na wczesne rozpoznanie nowotworów,

w szczególności nowotworu piersi, jajnika, jelita grubego, błony śluzowej trzonu macicy, siatkówczaka i choroby von Hippel-Lindau, zespołu Peutz Jeghersa, zespołu polipowatości recesywnej i zespołu polipowatości młodzieńczej.

Okres realizacji kierunku interwencji: lata 2016–2024.

Badania przesiewowe w kierunku wczesnego wykrywania raka piersi

Kierunek interwencji będzie nastawiony w szczególności na:

1) badania przesiewowe w kierunku wczesnego wykrywania

raka piersi u kobiet w wieku 50–69 lat wykonywane w interwale raz na 2 lata, finansowane na dotychczasowych zasadach przez Narodowy Fundusz Zdrowia;

2) kontrola jakości badań mammograficznych na poziomie

podstawowym poprzez ocenę zdjęć mammograficznych (audyt kliniczny) i ocenę fizycznych parametrów urządzeń radiologicznych oraz poprawności realizacji testów kontroli jakości przez świadczeniodawców.

Badania przesiewowe w kierunku profilaktyki
i wczesnego wykrywania raka
szyjki macicy

Kierunek interwencji będzie nastawiony w szczególności na:

1) badania przesiewowe w kierunku wczesnego wykrywania raka szyjki macicy u kobiet w wieku 25–59 lat wykonywane w interwale raz na 3 lata, finansowane na dotychczasowych zasadach przez Narodowy Fundusz Zdrowia;

2) kontrola jakości badań cytologicznych wszystkich świadczeniodawców realizujących etap diagnostyczny (kontrola oceny materiału cytologicznego) oraz co najmniej 10% świadczeniodawców etapu podstawowego.

Populacyjny Program Wczesnego Wykrywania Raka Piersi

Celem głównym programu w skali kraju jest zapewnienie sprawnego funkcjonowania programu profilaktyki raka piersi, wchodzącego w skład Narodowego Programu Zwalczania Chorób Nowotworowych, opartego o 16 Wojewódzkich Ośrodków Koordynujących, koordynowanych przez Centralny Ośrodek Koordynujący. Celem programu (na skalę województwa) jest stałe podnoszenie skuteczności prowadzonych badań skriningowych przy jednoczesnym obniżeniu kosztów skriningu.

Stworzenie i prowadzenie bazy danych, umożliwiającej aktywne zapraszanie do badania (raz na 2 lata) kobiet z prawidłowym wynikiem badania mammograficznego, kierowanie kobiet z nieprawidłowym wynikiem na dalszą diagnostykę, monitorowanie losów pacjentek z wynikiem dodatnim. Podnoszenie jakości wykonywanych badań. Stałe kształcenie kadr wykonujących badania, a także kształcenie kobiet w kierunku samobadania piersi.

Cele szczegółowe to przede wszystkim:

- prowadzenie wieloletniego, aktywnego skriningu raka piersi,
- doskonalenie metod poprawy zgłaszalności kobiet na badania profilaktyczne,
- zwiększenie świadomości kobiet w zakresie profilaktyki i samobadania piersi,
- zapewnienie sprawnego funkcjonowania programu profilaktyki raka piersi,
- ścisła współpraca Krajowym Rejestrem Nowotworów,
- zapewnienie kontroli jakości na każdym etapie realizacji programu,
- stały monitoring i coroczna ocena wyników skriningu,
- specjalistyczne szkolenia pracowników realizujących skrining raka piersi,
- szkolenie lekarzy rodzinnych,
- monitorowanie losów pacjentek z wykrytymi zmianami nowotworowymi,
- pomoc w stworzeniu centralnej bazy danych kobiet uczestniczących w programie.

Populacyjny Program Profilaktyki i Wczesnego Wykrywania Raka Szyjki Macicy

Cytologiczne badania przesiewowe są najskuteczniejszą metodą wykrywania raka szyjki macicy zarówno pod względem medycznym jak i ekonomicznym.

Funkcjonowanie programu w oparciu o Wojewódzkie Ośrodki Koordynujące zapewni jego poprawną, praktyczną realizację na poziomie regionalnym, a nadzór Centralnego Ośrodka Koordynującego umożliwi sprawny przebieg, ewentualne korekty, modyfikowanie i usprawnianie w wymiarze ogólnokrajowym.

Celem programu (na skalę województwa) jest stałe podnoszenie skuteczności prowadzonych badań skryningowych przy jednoczesnym obniżeniu kosztów skryningu. Stworzenie i prowadzenie bazy danych, umożliwiającej aktywne zapraszanie do badania (raz na 2 lata) kobiet z prawidłowym wynikiem badania cytologicznego, kierowanie kobiet z nieprawidłowym wynikiem na dalszą diagnostykę, monitorowanie losów pacjentek z wynikiem dodatnim. Podnoszenie jakości wykonywanych badań. Stałe kształcenie kadr wykonujących badania, a także kształcenie kobiet w kierunku zwiększania świadomości.